

היום נלמד בעזרת ה':

דף צג

[ע"פ ביאור הכרזתא]

אמר רבי יוחנן: גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת, שהזכירם הכתוב קודם למלאך. שנאמר: "ענה ואמר [נבוכדנצר]: הא אנא חזי גברין ארבעה שרין מהלכין כגו נורא, וחבל לא איתי בהון, ורוה די רביעאה דמה לבר אלהין" [ראיתי ארבעה אנשים מותרים מאסוריהם, מהלכים בתוך האש, ואין בהם חבלה, ותוארו של הרביעי דומה למלאך אלקים].

אמר רבי תנחום בר חנילאי: בשעה שיצאו חנניה מישאל ועזריה מכבשן האש, באו כל אומות העולם - וטפחו לשונאיהן של ישראל [כיניו הוא לישראל] על פניהם. אמרו להם: יש לכם אלוה כזה, שמציל אתכם מן האש, ואתם משתחווים לצלם?

מיד פתחו ישראל ואמרו: "לך ה' הצדקה ולנו בשת הפנים כיום הזה".

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מאי דכתיב: "אמרתי אעלה בתמר אחזה בסנסניו"?

"אמרתי אעלה בתמר" - אלו ישראל, שנמשלו לתמר. שמתחילה סברתי שיהו בהם צדיקים הרבה.

ועכשיו לא עלה בידי אלא סנסן אחד, של חנניה מישאל ועזריה.

אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב: "ראיתי הלילה והנה איש רכב על סוס אדם והוא עמד בין ההדסים אשר במצלה וגו'", מאי "ראיתי הלילה"?

ביקש הקדוש ברוך הוא להפוך את כל העולם כולו ללילה, מפני שהשתחוו לצלם של נבוכדנצר.

"והנה איש רכב", אין איש - אלא הקדוש ברוך הוא. שנאמר: "ה' איש מלחמה ה' שמו". "על סוס אדם", ביקש הקדוש ברוך הוא להפוך את העולם כולו לדם.

כיון שנסתכל הקדוש ברוך הוא בחנניה מישאל ועזריה, שמסרו נפשם ולא השתחוו לצלם - נתקררה דעתו.

שנאמר: "והוא עמד בין ההדסים אשר במצלה". ואין הדסים - אלא צדיקים. שנאמר: "ויהי [מרדכי] אמן את הדסה" [והדסה היא אסתר הצדקת]. ואין מצולה - אלא בכל, שנאמר: "האמר לצולה חרבי ונהרתיך אוביש".

דהיינו, שהעמיד הקדוש ברוך הוא את עצמו מכעסו, בזכות ההדסים, שהם הצדיקים, אשר במצולה, בכבל.

מיד, מלאים רוגז - נעשים שרוקים [צבועים], ואחר כך אדומים - נעשו לבנים, כשנסתכל הקדוש ברוך הוא בצדיקים ונח מכעסו.

אמר רב פפא: מזה שאמר הכתוב שסוס אדום סימן קללה הוא, שמע מינה שסוסיא חיורא - מעלי לחלמא [הרואה סוס לבן בחלומו, סימן יפה הוא לו].

ועתה חוזרת הגמרא ודנה בענין חנניה מישאל ועזריה.

ורבנן, חנניה מישאל ועזריה, להיכן אזלו [לאן הלכו] לאחר שיצאו מן הכבשן? [שהרי אינם מוזכרים שוב במקרא].

אמר רב: בעין הרע, שהיו מסתכלים בהם בתמיהה על שיצאו בשלום מהכבשן - מתו.

ושמואל אמר: באותו רוק שרקקו אומות העולם, כשאמרו: "יש לכם אלוה כזה ואתם משתחווים לצלם?!", באותו רוק טבעו.

ורבי יוחנן אמר: באמת לא מתו לאחר מכן, אלא עלו לארץ ישראל, ונשאו נשים והולידו בנים ובנות.

ונדון זה, מה נעשה בעניינם של חנניה מישאל ועזריה לאחר מכן, כתנאי [מחלוקת תנאים היא], וכפי ששינוי בכרייתא:

רבי אליעזר אומר: בעין הרע מתו.

רבי יהושע אומר: ברוק טבעו.

וחכמים אומרים: עלו לארץ ישראל, ונשאו נשים, והולידו בנים ובנות. שנאמר: "שמע נא יהושע הכהן הגדול אתה ורעיך הישבים לפניך כי אנשי מופת המה".

איזו הם אנשים שנעשה להן מופת?

הוי אומר: זה חנניה מישאל ועזריה. מוכח שלאחר מכן חזרו לארץ ישראל, והיו אצל יהושע הכהן הגדול.

ודניאל, שלא מצינו שהושלך עמהם לכבשן האש, להיכן אזל [לאן הלך, היכן היה] בזמן שהושלכו חבריו?

אמר רב: למיכרא [לחפור] נהרא רבא בטבריא.

ושמואל אמר: נבוכדנצר שלחו **לאותיי** מארץ ישראל לבבל **ביזרא דאספסתא** [להביא זרע של עשב, שהוא מאכל בהמה].

ורבי יוחנן אמר: נבוכדנצר שלחו **לאותיי חזירי** [להביא חזירים] **דאלכסנדריא של מצרים**, שהיו גדולים ומשובחים, כדי לגדלם בכבל להוליד וולדות. ותמהינן: **איני? וכי אפשר** היה להביא חזירים ראויים ללידה ממצרים?

והתניא גבי מה שאמר רבי טרפון, שבהמה שניטלה האם [הרחם] שלה - טריפה היא, שאינה יכולה לחיות, שבא מעשה לפני חכמים והתירוה, לפי שתודוס הרופא אמר: **אין פרה וחזירה יוצא מאלכסנדריא של מצרים שאין חותכין האם שלה, בשביל שלא תלד** ויהיו מצויין במקומות אחרים. והרי למרות זאת הם חיים אחר כך, ומוכח שאין הבהמה נעשית טריפה משום שאין לה אם!

על כל פנים, הרי אין חזירה יוצאה ממצרים לפני שחותכין את האם שלה, והיאך הוציא דניאל משם חזירים כדי להוליד וולדות?

ומתרצינן: דניאל **זוטרי אייתי, בלא דעתייהו** [הוציא משם חזירים קטנים, ולכן לא העלו המצרים על דעתם שכוונתו כדי להוליד וולדות, והתירו להוציאם בלא חיתוך האם].

תנו רבנן: שלשה היו באותה עצה שדניאל לא יהיה שם: **הקדוש ברוך הוא, ודניאל, ונבוכדנצר.**

הקדוש ברוך הוא אמר: ניזיל דניאל מהכא, דלא לימרו בזכותיה איתנצל [שלא יאמרו שבזכותו נצלו חנניה מישאל ועזריה].

ודניאל אמר: איזיל מהכא, דלא ליקיים בי "פסילי אלהים תשרפון באש". משום שנבוכדנצר עשאו לדניאל אלוה, והשתחוה לו, וחשש דניאל שיתקיים בו המקרא הזה, שמצוה לשרוף את אלוהי הגויים באש.

ונבוכדנצר אמר: יזיל דניאל מהכא, דלא לימרו קלייה לאלהיה בנורא. שהיות ועבד את דניאל והשתחוה לו, חשש שמא ישרף באש, ויאמרו עליו ששרף את אלוהיו.

ומניין לנו דסגיז ליה [שהשתחוה לו]?

דכתיב: "באדין מלכא נבוכדנצר נפל על אנפוהי ולדניאל סגד וגו'."

כתוב: **"כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל אל אחאב בן קוליה ואל צדקיהו בן מעשיה הנבאים לכם בשמי לשקר וגו'."** ועוד כתיב: **"ולקח מהם קללה לכל גלות יהודה אשר בכבל לאמר ישימך ה' כצדקיהו וכאחאב אשר קלם מלך בבל באש."**

"אשר שרפם מלך בבל" - לא נאמר, אלא "אשר קלם".

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: מלמד שעשאו כקליות [שבליים מהובהבין באש].

עוד כתוב שם, שהסיכה שנשרפו באש: "יען אשר עשו נבלה בישראל וינאפו את נשי רעיהם". מאי עבוד [מה עשו] אחאב וצדקיהו? אזול לגבי ברתיא [הלכו אל בתו] דנבוכדנצר.

אחאב אמר לה: כה אמר ה', השמיעי אל צדקיה [לזנות]!

וצדקיה אמר: כה אמר ה', השמיעי אל אחאב!

אזלה [הלכה] ואמרה ליה לאבוה נבוכדנצר את הדברים.

אמר לה: לא יתכן שבאמת כך נתנבאו משמים, שהרי אלהיהם של אלו שונא זימה הוא!

אלא, כי אתו לגבך - שדרינהו לגבאי [כשיבואו שוב אצלך, שלחי אותם אלי].

כי אתו לגבה, שדרתנהו לגבי אבוה [כשבאו אליה, שלחה אותם אל אביה].

אמר להו נבוכדנצר: מאן אמר לכוון [מי אמר לכם] את הדברים שאמרתם לבתי?

אמרו לו: הקדוש ברוך הוא אמר לנו.

אמר להם: והא חנניה מישאל ועזריה שאלתינהו אם מותר לעשות כדבר הזה, ואמרו לי: אסור!

אמרו ליה: אנן נמי נביאי כוותייהו [גם אנו נביאים כמוהם]. לדידהו [להם] - לא אמר להו הקדוש ברוך הוא. לדידן [לנו] - אמר לו.

אמר להו: אנא בעינא דאיבדקינכו [אני רוצה לבדוק אתכם], כי היכי דבדקתינהו לחנניה מישאל ועזריה, שהשלכתים לכבשן האש, וניצלו.

אמרו ליה: אינון תלתא הוו, ואנן תרין [הם היו שלשה צדיקים, ואילו אנו - רק שנים].

אמר להו: בחרו לכוון מאן דבעיתו בהדייכו [בחרו לכם עוד אחד שיושלך אתכם לכבשן].

אמרו לו: יושלך עמנו יהושע כהן גדול.

משום שסברי: ליתי יהושע דנפיש זכותיה, ומגנא עלן [יבוא יהושע שמרוכבין זכויותיו, ויגן עלינו].

אחתיהו, שדינהו [הביאוהו, והשליכום] לכבשן.

אינהו איקלו [הם, אחאב וצדקיהו, נשרפו]. ואילו יהושע כהן גדול - איחרוכי מאניה [נחרכו בגדיו]. שנאמר: "ויראני את יהושע הכהן הגדול עמד לפני מלאך

ה' וגו'". וכתוב בהמשך: "ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך וגו' הלא זה אוד מוצל מאש!" משמע שיהושע היה כמו אוד, שנחרך באש.

אמר ליה נבוכדנצר ליהושע: ידענא דצדיקא את [יודע אני שצדיק אתה]. אלא מאי טעמא אהניא בך פורתא נורא [למה הועילה בך האש מעט, שנחרכו בגדיך], ואילו חנניה מישאל ועזריה - לא אהניא בהו האש כלל?

אמר ליה יהושע: אינהו תלתא הוו, ומרובים זכויותיהם, ואנא חד [הם היו שלשה צדיקים כשהושלכו, ואילו אני - רק אחד], שהרי אחאב וצדקיהו שהיו אתי - רשעים היו.

אמר ליה נבוכדנצר: והא אברהם יחיד הוה כשהשליכו נמרוד לכבשן האש, ולא ניזוק כלל!

אמר לו יהושע: התם לא הוו רשעים בהדיה, ולא אתיהיב רשותא לנורא [לא היו עמו רשעים, ולא ניתנה רשות לאש להזיק]. מה שאין כן הכא, דהוו רשעים בהדי - ואתיהיב רשותא לנורא [שהיו עמי רשעים, וניתנה רשות לאש].

היינו דאמרי אינשי [זהו שאומרים האנשים]: תרי אודי יבישי וחד רטיבא - אוקדן יבישי לרטיבא [שני אודים יבשים ואחד לח, שורפים היבשים את הלח]. אמנם, הטעם שאמר יהושע לנבוכדנצר על שנחרכו בגדיו, דחייה בעלמא דחאו, ואין זה הטעם האמיתי.

ולכן שואלת הגמרא: מאי טעמא איענש יהושע, שנחרכו בגדיו? אמר רב פפא: משום שהיו בניו נושאים נשים שאינן גונות לכהונה, ולא מיחה בהן.

שנאמר: "ויהושע היה לבש בגדים צואים". ויש לתמוה: וכי דרכו של יהושע ללבוש בגדים צואים?

אלא, מלמד שהיו בניו נושאים נשים שאינן גונות לכהונה, ולא מיחה בהן.

אמר רבי תנחום, דרש בר קפרא בציפורי: מאי דכתיב גבי רות, שאמרה לחמותה לאחר שליקטה בשדה בועז: "שש השערים האלה נתן לוי". מאי "שש השערים"? אילימא שש גרעיני שעורים ממש, וכי דרכו של בועז ליתן מתנה רק שש שעורים? והלא שנינו במסכת פאה, שאין פוחתין לעני בגורן מחצי קב שעורים! ואלא מה נאמר, שנתן לה שש סאין של שעורים? היאך אפשר לומר כך? וכי דרכה של אשה ליטול שש סאין ולשאת משא כה גדול וכבד?

אלא, באמת נתן לה בועז שש גרעיני שעורים. ולא בתורת לקט נתנם, אלא רמז רמז לה לרות, שעתידין ששה בנים לצאת ממנה, שמתברכין בשש שש ברכות. ואלו הן:

דוד, ומשיח, דניאל, חנניה, מישאל ועזריה.

דוד, מנין לנו שנתברך בשש ברכות -

דכתיב כאשר נחה על שאול רוח רעה מאת ה', וחיפש אחר איש מיטיב נגן: "ויען אחד מהנערים ויאמר: הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי ידע נגן וגבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תאר וה' עמו וגו'". והיינו שש ברכות: ידע נגן, גבור חיל, איש מלחמה, נבון דבר, איש תאר, ה' עמו.

ואמר רב יהודה אמר רב: כל הפסוק הזה, לא אמרו דואג [שהוא אותו "אחד מהנערים"] - אלא בלשון הרע. כלומר, שנתכוין לרעה כשסיפר שבחו של דוד, כדי שיקנא בו שאול ויהרגנו.

וזהו פירושן של הברכות:

ידע נגן - שיודע לישאל [לשאול].

גבור - שיודע להשיב.

איש מלחמה - שיודע לישא וליתן במלחמתה של תורה [להתוכח בתלמוד].

ונבון דבר - שמכין דבר מתוך דבר.

איש תואר - שמראה פנים בהלכה [שמביא ראיה לדבריו]. וה' עמו - שהלכה כמותו בכל מקום.

בכולהו, בכל הברכות, אמר להו שאול לעבדיו: אף יהונתן בני כמוהו. כיון דאמר ליה דואג את הברכה האחרונה: "וה' עמו", מילתא דבדידיה נמי לא הוה ביה [דבר שלא היה בו] - חלש דעתיה, ואיקניא ביה [חלשה דעתו של שאול, ונתקנא בדוד]. דבשאול כתיב: "ובכל אשר יפנה ירשיע", ובדוד כתיב: "ובכל אשר יפנה יצליח". ועתה דנה הגמרא בדברי רב יהודה, שאמר שפסוק זה - דואג אמרו.

מנלן דדואג הוה [מנין לנו שאותו נער שאמר את הדברים - דואג היה]?

כתיב הכא: "ויען אחד מהנערים", משמע - מיוחד שבנערים. וכתיב התם: "ושם איש מעבדי שאול ביום ההוא נעצר לפני ה' [לתלמוד תורה הרבה] ושמו דאג האדמי אביר הרעים אשר לשאול". מכינוי זה שמכנהו הכתוב "אביר הרועים", משמע שהוא היה המיוחד שבנערים.

משיח - מנין לנו שנתברך בשש ברכות?

דכתיב: "ונחה עליו רוח ה'", ואיזו רוח - "רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה' וגו'". והיינו שש ברכות: חכמה, בינה, עצה, גבורה, דעת, יראת ה'.

עוד כתוב בענין המשיח: "והריחו ביראת ה'". אמר רבי אלכסנדר: מלמד שהטעינו הקדוש ברוך הוא מצות ויסורין כריחיים ["והריחו" - מלשון ריחיים הוא].

רבא אמר: דמורח - ודאין [שמריח - ועל פי הריח דן. דהיינו, שעל ידי הריח לבד יכול הוא להכריע בין בעלי הדין, מי החייב ומי הזכאי].

ומנין לנו דבר זה?

דכתיב: "ולא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח", ובכל זאת, אף שאינו שופט על פי מראה עיניו, ולא על פי משמע אזניו, **"ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ"**. והיינו על ידי הרחה.

בר כוזיבא, שהיה ממלכי בית הורדוס, **מלך תרתין שנין ופלגא** [מלך שנתיים וחצי]. אמר להו לרבנן: **אנא משיח**.

אמרו ליה: **במשיח כתיב דמורח ודאין** [כתוב שהמשיח מריח ודן], **נחזי אנן אי מורח ודאין** [נראה אם בר כוזיבא מריח ודן].

כיון דחזיוהו [כיון שראו] דלא מורח ודאין - קטלוהו [הרגוהו].

דניאל חנניה מישאל ועזריה, מנין לנו שנתברכו בשש ברכות?

דכתיב בהו: "אשר אין בהם כל מאום וטובי מראה ומשכלים בכל חכמה וידעי דעת ומביעי מדע ואשר כח בהם לעמד בהיכל המלך וללמד ספר ולשון כשדים". והיינו שש ברכות: אשר אין בהם כל מאום, וטובי מראה, ומשכלים בכל חכמה, וידעי דעת, ומביעי מדע, ואשר כח בהם וגו'.

מאי "אשר אין בהם כל מום"?

אמר רבי חמא בר' חנניא: **אפילו כריבדא דכוסילתא** [כנקב שנוצר על ידי כלי האומן המקיז דם] **לא הוה בהו** [לא היה בהם], כי לא היו צריכים להקזה.

מאי "ואשר כח בהם לעמד בהיכל המלך"?

אמר רבי חמא ברבי חנניא: **מלמד שהיו אונסין את עצמן מן השחוק, ומן השיחה** [שלא ישוחחו בדברים בטלים, ויתגנו לפני המלך], **ומן השינה**. [כלומר, שהיו מכריחין עצמן שלא לשחוק ולא לשוחח ולא לישון]. וכן היו מעמידין על עצמן **בשעה שנצרכין לנקביהם**. וכל זה - **מפני אימת מלכות**.

כתוב גבי האנשים שהובאו אל נבוכדנצר לשרתו: **"ויהי בהם מבני יהודה, דניאל חנניה מישאל ועזריה"**.

אמר רבי אלעזר: **כולן מבני יהודה הם**.

ורבי שמואל בר נחמני אמר: **רק דניאל מבני יהודה היה**. אבל חנניה מישאל ועזריה - **משאר שבטים היו**.

כתוב שאמר ישעיהו לחזקיהו בנבואה: **"ומבניך אשר יצאו ממך אשר תוליד יקחו והיו סריסים בהיכל מלך בבל"**. והיינו חנניה מישאל ועזריה, שהיו משרתים למלך בבל.

מאי סריסים?

רב אמר: סריסים ממש [שאינם מולידים] היו. דהיינו, שכשהביאו את חנניה מישאל ועזריה לשרת את המלך נבוכדנצר, סירסו אותם. לפי שכך היתה דרכם של מלכים, לסרס את המשרתים אותם, כדי שלא ישאו נשים, ויהיו פנויים לעבודת המלך. **ורבי חנינא אמר: שנסתרסה עבודה זרה בימיהם**. שעל ידי שהשליכם מלך בבל לכבשן וניצלו, נודע לכל שאין ממש בעבודה זרה.

ומקשינן: **בשלמא למאן דאמר שנסתרסה עבודה זרה בימיהם, היינו דכתיב** גבי חנניה מישאל ועזריה, כשהיו מהלכים בתוך כבשן האש, שאמר נבוכדנצר: "הא אנה חזה גברין ארבעה שרין מהלכין בגוא נורא **וחבל לא איתי בהון**" [וחבלה אין בהם]. **אלא למאן דאמר שהיו סריסים ממש, מאי "וחבל לא איתי בהון"**, הרי מום גדול היה בהם, שנסתרסו!!

ומתריצין: מה שנבוכדנצר אמר שלא היתה בהם חבלה, היינו **חבלא דנורא** [מכוות אש], שנתפעל מכך שלא רק שלא נשרפו ומתו, אלא אפילו כוויית אש לא היתה בהם. אבל חבלה אחרת, אפשר שהיתה בהם, שלא על זה דיבר נבוכדנצר. ומקשינן: היאך אפשר לפרש שמה שנאמר שלא היתה בהם חבלה, היינו חבלה של אש?

והכתיב כבר: **"וריה נור לא עדת בהון"** [וריה אש לא נכנס בהם], אם כן, ודאי שאין צריך לומר שלא היתה בהם כוויית אש!

אלא על כרחך ש"וחבל לא איתי בהון" היינו שלא היתה בהם אף חבלה אחרת! ומתריצין: כוונת הכתוב לומר שלא היתה בהם **לא חבלא דנורא, ולא ריחא דנורא**. ומקשינן: **בשלמא למאן דאמר שנסתרסה עבודה זרה בימיהם, היינו דכתיב: "כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתתי וגו' ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומכנות שם עולם אתן לו אשר לא יכרת"**. שלשיטה זו, לשון "סריסים" - שבח הוא, שנסתרסה עבודה זרה בימיהם.

אלא למאן דאמר סריסים ממש, למה הזכיר הכתוב שהיו סריסים? וכי **משתעי קרא בגנותא דצדיקי** [וכי מדבר המקרא בגנותן של צדיקים]? ומתריצין: **הא הוא הוה בהו**. דהיינו, באמת שתי משמעויות "סריסים" היו בהם: שנסתרסה עבודה זרה בימיהם, ושהיו סריסים ממש.

ומקשינן: בשלמא למאן דאמר שהיו סריסים ממש, היינו דכתיב: "ונתתי להם כביתי וכחומתי יד ושם טוב מבנים ומבנות". שהיות ולא היו להם בנים, הבטיח להם הקדוש ברוך הוא שיתן להם שם אחר.

אלא למאן דאמר שנסתרסה עבודה זרה בימיהם, ולא היו סריסים ממש, מאי "טוב מבנים ומבנות"?

אמר רב נחמן בר יצחק: אכן לא היו סריסים, והולידו בנים. אבל הבנים שנולדו להם לא התקיימו. ומה שהבטיחם הקדוש ברוך הוא שיתן להם יד ושם "טוב מבנים ומבנות" היינו מבנים שהיו להם כבר - ומתו.

מאי האי דכתיב בהמשך אותו מקרא: "שם עולם אתן לו אשר לא יכרת"? למה נכתב בלשון יחיד, והלא הכתוב דיבר בתחילה בלשון רבים: "לסריסים"! **אמר רבי תנחום, דרש בר קפרא בצפורי:** אותו שם עולם זה ספר דניאל, שנקרא על שמו של דניאל.

ועתה, אגב שהוזכר ספר דניאל, שואלת הגמרא בענין ספר עזרא. **מכדי, כל מילי דספר עזרא - נחמיה בן חכליה אמרינהו** [רוב דברי ספר עזרא, נחמיה אמרם]. **ונחמיה בן חכליה, מאי טעמא לא איקרי סיפרא על שמיה** [למה לא נקרא ספרו על שמו]?

אמר רבי ירמיה בר אבא: מפני שהחזיק נחמיה טובה לעצמו. שנאמר בספר נחמיה: "זכרה לי אלהי לטובה".

ותמהינן: והלא דוד נמי מימר אמר בספר תהלים לשון דומה: **"זכרנו ה' ברצון עמך פקדני בישועתך"**, אם כן, על כרחך שאין בלשון זו החזקת טובה!

ומבארין: מה שאמר דוד - **רחמי הוא דקבעי** [רחמים הוא ביקש], שיזכרנו ה'. אבל נחמיה החזיק טובה לעצמו, שביקש שיזכור הקדוש ברוך הוא מעשיו לטובה. **רב יוסף אמר:** אכן אין בלשון "זכרה לי אלקי לטובה" החזקת טובה לעצמו, שהרי אף דוד אמר לשון זו.

ומה שלא נקרא ספר עזרא על שמו של נחמיה, היינו מפני שסיפר בגנותן של ראשונים. **שנאמר: "והפחות הראשונים אשר לפני הכנידו על העם ויקחו מהם בלחם ויין אחר כסף שקלים ארבעים וגו'".**

ואף על דניאל שגדול ממנו, סיפר בגנותו, שהרי לא הוציאו מכלל הראשונים שסיפר בגנותן.

ומנלן דדניאל גדול ממנו?

דכתיב בספר דניאל, לגבי מראה נבואה שנגלה לו: "וראיתי אני דניאל לבדי את המראה, והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה, אבל חרדה גדלה נפלה עליהם, ויברחו בהחבא".

"והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה". ומאן נינהו [ומיהם] אותם אנשים? אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא: זה חגי זכריה ומלאכי, שהיו עמו.

וכיון שהוא ראה והם לא ראו, הרי שהוא גדול מהם.

ואם כן, שהיה דניאל גדול מחגי זכריה ומלאכי שהיו נביאים, כל שכן שהיה גדול מנחמיה, שלא היה נביא.